

Ciril Gale
**POMEN
PRIVATNIH
ZBIRK V LUČI
SKUPNOSTI
EVROPSKIH
DRŽAV ZA
OHRANITEV
SLOVENSKE
IDENTITETE**

237-242

CIRIL GALE
TV SLOVENIJA
TV DOKUMENTACIJA
KOLODVORSKA 2
SI-1000 LJUBLJANA

STROKOVNI ČLANEK

316.722:351.852(497.4)

::POVZETEK

Z VSTOPOM SLOVENIJE v Evropsko unijo se je znatno povečala nevarnost, da se slovenska kulturna dediščina "zlije" z večnacionalno evropsko in preprosto rečeno izgine.

Posamezniki pri nas hranijo številne kulturne stvaritve v zasebnih zbirkah, ki so še kako pomembne za slovensko kulturno dediščino. Za večino teh dragocenih gradiv sploh ne vemo. Zato bi bila ena od naših nujnih nalog na tem področju tudi popis zasebnih zbirk in vseh najraznovrstnejših podatkov o kulturnih dosežkih pri nas.

Ključne besede: Evropska Unija, privatne zbirke, slovenska kultura, slovenska identiteta.

ABSTRACT**IMPORTANCE OF PRIVATE COLLECTION IN VIEW OF THE EUROPEAN UNION AND SLOVENIAN IDENTITY**

Slovenia is now a part of bigger community; European Union. There is an absolutely different situation for its people and its culture. There is a great danger to loose its own national identity and diversity from the other national cultures in Europe.

So, if we do not wish to disappear as a nation, we must preserve our original national culture. Otherwise in a few decades we shall become maybe just interesting subject to investigate by scientists for forgotten cultures.

The danger of loosing our national properties is much bigger than we can image. Our inhabitants must be familiar with several foreign languages and are forced to use them if they which to communicate with the other European people. The American culture imperialism is a danger to the rest of the world. In Europe Union the small nations are aware of the same and also the unintentional culture imperialism of the strongest European cultures (Countries). So, the national culture inheritance is the only key to stay as a nation also in the future. There is no time to loose. Small nations may not wait any longer if they do not want to be lost and forgotten.

Key words: European Union, private collections, Slovene culture, Slovene identity.

Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo se je znatno povečala nevarnost, da se slovenska kulturna dediščina “zlije” z večnacionalno evropsko in postopam tudi izgine. Nevarnost je še toliko večja zaradi sprejetih obveznosti. Zelo velika nevarnost izvira tudi iz majhnosti našega naroda ter poizkusom, da se čim bolj prilagodimo evropskim standardom.

Zato je še toliko bolj pomembno, da se zavemo pomembnosti slovenske kulture za obstoj naroda kot celote. V kolikor se tega ne bomo zavedli na vseh nivojih, bodo naši kulturni “proizvodi” vse bolj izginjali v “evropski” in čez nekaj desetletij se bodo morda nekateri posamezniki ukvarjali s kulturami majhnim narodov – tudi slovensko - ki so se vključili v Evropsko unijo, pa so pozabljeni in so izginili neznano kam.

Nič kolikokrat povedano, da se nam, Slovencem, zdijo tuje stvari veliko boljše in bolj zanimive od naših, postaja vse bolj resničnost. Če pogledamo mlado generacijo, ki je zdaj stara med petnajst in trideset let, lahko ugotovimo, kako se manjša njihov besedni zaklad. Marsikatero slovenske besede zamenjujejo, vsaj v pogovornem jeziku, s tujimi. Dejstvo ne bi bilo zaskrbljujoče, če ne bi imeli ustreznih slovenskih besed, pa temu ni tako. “Moderni” izrazi, kot so: cool, mega, ultimativen, frend in podobni, se vse bolj uveljavljajo tudi v “uradnih” medijih. Časniki in revije so polni tovrstnih izrazov, pa jih lektorji in uredniki dopuščajo. Da ne govorimo o pogovornem jeziku voditeljev izvirnih televizijskih oddaj tipa TLP.

Že danes dobivamo občutek, da nekateri deli publike ne ločijo med slovenskim in tujim.

Ob tem seveda ne moremo mimo dejstva, da so “mega” copati, smučiči, žoge, kolesa, televizorji, filmi in drugi proizvodi potrošniške družbe skoraj izključno tujih znamk (Reebok, Head, Panasonic, Shimano...).

Znanstveniki in umetniki so cenjeni doma le v primeru, če so uspeli v tujini. Šele uspehi, na primer, domačega celovečernega filma na tujih filmskih festivalih, zbudi večjo pozornost našega občinstva zanj. Ugodnosti, ki jih evropska zakonodaja predvideva za nacionalne medije – ti so tisti, ki imajo v svojem programu vsaj petdeset odstotkov izvirnih prispevkov – so še vedno premajhne, da bi korenito spodbudilo ustvarjalnost znotraj nacionalnih meja. Evropa in tudi ostali svet še kako čuti “ameriški kulturni imperializem” na vseh področjih. Če se samo zavemo dejstva, da osemindvetdeset odstotkov vseh osebnih računalnikov na zemeljski obli uporablja systemski program MSWindows, potem še tako trdni argumenti proti temu dejstvu zbledijo. Če nikogar več ne moti, da imamo program MS WORD v angleški verziji, potem to pove veliko. Sprijaznili smo se z dejstvom, da mimo angleškega jezika ne moremo.

Zaradi burne evropske preteklosti je bilo veliko kulturnih dosežkov uničenih in izgubljenih.

Marsikaj se je ohranilo v državnih, precejšen del pa tudi v privatnih, zasebnih arhivih. Manjkajoči deli zbirk v državni lasti je moč dopolniti z dragocenostmi v privatnih zbirkah. Nekateri privatniki skrbno skrivajo – iz takšnih ali drugačnih razlogov – zbirke, ki so še kako pomembne za Slovence, pa se o tem prav nič ne ve. Še bolj tragično za nas je, če kulturne stvaritve posamezniki prodajo tujim zbirateljem in muzejem. V takem primeru so potem tovrstni “proizvodi” slovenske umetnosti za Slovenijo dokončno izgubljeni.

Ustrezna davčna politika bi morala stimulirati vlaganje v ohranjanje kulturne dediščine, ki bi bila potem dostopna tudi javnosti. Če se nek slikar, na primer, uveljavi, bi bilo treba najprej poizkusiti njegova dela odkupiti v Sloveniji. Šele potem, če bi ocenili, da jih imamo za ohranjanje nacionalne kulture pri nas dovolj, bi bil avtor primoran stvaritve ponujati tujcem. V nasprotnem primeru se bomo vse bolj “utapljali” v “evropski” kulturi, izginjale bodo umetnine, izginil bo slovenski jezik kot uradni jezik. Kdo bo skrbel za našo kulturo, če ne bomo zanjo skrbeli sami?!

Natančen popis kulturnih dobri nacionalnega pomena, ki se nahajo v zasebnih arhivih in lasti, bi brez dvoma prispeval k ohranjanju slovenske kulture v širšem evropskem prostoru. Pri tem ne mislimo samo na kulturne dosežke v ožjem pomenu besede. Stvar kulturne dediščine so tudi vsakdanji uporabni predmeti, ki jih zavržemo, namesto da bi jih ohranili in morda oddali muzejem in drugim institucijam. Marsikdo se niti ne zaveda pomena in vrednosti posameznih vsakdanjih uporabnih in uporabljenih orodij, ki so lahko še kako izvirna, pa smo jih skoraj v celoti zamenjali s tujimi, ki so kvalitetnejši in modernejši. Neko orodje je lahko le člen v razvoju posamezne gospodarske panoge. Če ga nadomestimo z modernejšim, bi lahko ohranili vsaj nekaj kosov. Zasebni zbiratelji se tega zavedajo in imajo kar precej bogate zbirke, država pa za slednje ne ve.

Minimalno kar lahko družba za to stori je, da osvesti naše državljane o pomenu kulturnih dosežkov, jih prepriča, da se o njih začne govoriti in jih preučevati ter znanstveno raziskovati. Stimulativna davčna politika bi še kako pospešila širjenje zasebnih zbirk, ohranila narodovo kulturo za zanamce ter dvignila narodno zavest.

Prav gotovo bi bil marsikateri posameznik pripravljen odstopiti del svoje zbirke državnim institucijam proti plačilu ali brez njega. Čas, v katerem živimo, je zelo dinamičen in marsikaj bo izginilo v pozabo, če ne bomo “registrirali” nekaterih dejstev. Marsikateri pisatelj objavlja pod psevdonimom. Njegovi sodobniki to vedo, čez deset ali dvajset let pa bo za tovrstno “registracijo” lahko prepozno. In to velja za vsa področja ustvarjanja. Če bo se njihovi “produkti” ohranjajo v zasebnih arhivih, je pa še veliko več možnosti, da so izgubljeni za vedno za narodovo kulturno identiteto.

S takim pristopom bi pridobili vsi; na eni strani država, ki bi si zagotovila številne vire dosežkov naše kulture, po drugi strani pa bi bilo materialno nadomestilo za njihovo uporabo še kako koristno za lastnike zasebnih zbirk. V Dokumentaciji TV Slovenija so arhivirani številni filmi iz privatnih zbirk, ki pa so na razpolago za produkcijo najrazličnejših televizijskih oddaj, novinarskih prispevkov in propagandnih spotov. Dandanes si je skoraj nemogoče zamisliti ustvarjanje programov, ki ne uporabljajo tudi zasebnih arhivov. Televizijska dokumentacija je na filme in kasneje na video-kasete presnela tudi številne fotografije, dokumente in najrazličnejše gradivo, ki ga ustvarjalci potrebujejo za svoje stvaritve.

Praksa kaže, da tudi lastniki marsikdaj ne vedo, kdo je avtor in kaj konkretno je na določenih posnetkih, fotografijah, filmih. Nujno je potrebno angažirati zgodovinarje in druge strokovnjake, ki lahko posamezno gradivo vsebinsko natančno opredelijo in umestijo v prostor, kamor spada.

Če pomislimo, da je v antični Grčiji komedija veljala za nekaj manjvrednega, bi njeno izginotje bila velika izguba za svetovno literaturo. Pomislimo samo na znamenito Aleksandrijsko knjižnico, ki je zgorela in dokumenti neprecenljive vrednosti so izgubljeni za vedno. Koliko je knjig, pisnih dokumentov, posnetih filmov in video kaset, na katerih so številni posnetki, ki so zanimivi in marsikateri pomembni za slovensko kulturo, pa se nahajo v privatni lasti, pa niti ne vemo zanje..

V nekaterih zgodovinskih obdobjih so bili nekateri umetniki "prepovedani". Po drugi svetovni vojni ni nihče smel govoriti o pesniku Balantiču. Pomembno je le, da so se pesmi omenjenega pesnika ohranile in so na razpolago za znanstveno valorizacijo. Za popolno razumevanje Balantičeve poezije sto pomembna tudi pričevanja njegovih prijateljev, sodobnikov, sorodnikov in drugih, ki so se tako ali drugače srečevali z njim. Pomembna so njegova osebna pisma, njegovi morebitni dnevniki, zapiski, opombe itd. Marsikateri del omenjenega gradiva je v privatnih rokah.

Nekateri slovenski ustvarjalci so delovali na različnih področjih, pa je javnosti znana samo eno od področij. Med slednjimi je brez dvoma tudi slovenski pisatelj in dramatik Miloš Mikeln, ki je zaslužen za vzpon devete umetnosti pri nas.

Kaj pomeni ohranjanje privatnih arhivov za slovensko kulturo, bi lahko iskali argumente tudi na področju devete umetnosti. Strip je bil dolga leta razglaševan kot product zahodne civilizacije, ki zavaja mladino celo na stranpota. V petdesetih letih so bili napadi tako hudi, da je moral Miki Muster, ki je v Tedenski tribuni risal strip V AFRIKI, prenehati z risanjem stripa in objaviti slikanico TIVOLSKI PRIJATELJI. Ko so se napadi nekoliko pomirili, je nadaljeval s stripom. Dandanes je strip rehabilitiran, Miki Muster ovenčan s

priznanjem za življenjsko delo, originalov pa nima niti sam. Zato pa je vrsta ljubiteljev njegovih del shranila odstise iz časnikov in revij ter njegove publikacije. Miki Muster bo šele v prihodnje dobil svoje mesto v slovenski kulturi, ki mu dejansko pripada. To pa ne bo mogoče, če slovenske državne ustanove ne bodo sodelovale z lastniki privatnih oziroma zasebnih arhivov.

Tovrstnih primerov bi lahko našteali še veliko, pa menimo, da ni potrebno. Nujno je naše zavedanje dragocenosti naših kulturnih dobrin. Ustvarjalce bomo slej ko prej pozabili, stvaritve pa bodo ostale tudi zanamcem in prihodnjim rodovom. Naša naloga je v prvi vrsti predvsem, da zasebne zbirke naredimo bolj dostopne za vse. Prav je, da ne ostajamo zaprti za lastnimi plotovi in smo dojemljivi tudi za dosežke drugih kultur, toda za svojo bomo najboljše poskrbeli sami.